

RAAP-NOTITIE 2088

Plangebied Eilermarke in de Eschmarke

Gemeente Enschede

**Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en
inventariserend veldonderzoek**

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Enschede

Titel: Plangebied Eilermarke in de Eschmarke, gemeente Enschede; archeologisch
vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: maart 2007

Auteur: *ing. G. Zielman*

Projectcode: ENEE

Bestandsnaam: N02088-ENEE.doc

Projectleider: ing. G. Zielman

Projectmedewerker: J. Knoppers

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: 21272

Autorisatie: drs. H.B.G. Scholte Lubberink

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2007

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Enschede heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 26 februari 2007 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met de realisatie van nieuwbouw in het plangebied Eilermarke in de Eschmarke in de gemeente Enschede. Doel van dit onderzoek was eventueel aanwezige archeologische resten op te sporen en, voor zover mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

Tijdens het veldonderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Naar verwachting zal er als gevolg van de geplande werkzaamheden dan ook geen verstoring van archeologische resten optreden. Derhalve worden geen aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van gemeente Enschede heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 26 februari 2007 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met de realisatie van nieuwbouw in het plangebied Eilermarke in de Eschmarke in de gemeente Enschede. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Plangebied

Het plangebied (circa 1 ha) ligt aan de Keppelsedijk direct ten westen van Glanerbrug. Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 35A van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 262.510/470.210. Het perceel staat kadastraal bekend onder gemeente Lonneker, sectie AA, nummer 716. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied in gebruik als grasland.

1.3 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek.

Het bureau- en inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) en die valt onder de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methodes

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst). Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARChologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Het plangebied behoort geologisch gezien tot de grondmorene afzettingen van de Formatie van Drenthe, die bestaan uit matig fijn en matig grof zand, plaatselijk met leem of veen (NITG-TNO, 2000: code Dr6). Op de geomorfologische kaart ligt het plangebied in een gebied met grondmorene welvingen met een dekzanddek (Kleinsman & Ten Cate, 1985: code 3L2a).

Bodem

De bodem van het plangebied bestaat uit veldpodzolgronden: leemarm en zwak lemig fijn zand met grondwatertrap III (Stiboka 1979: code Hn21). Het plangebied was rond 1904 onbebouwd; het zuidelijke deel was heide, het noordelijke deel was moeras (Robas Producties, 1990).

Archeologie

In ARCHIS staan geen archeologische vindplaatsen geregistreerd uit de nabije omgeving van het plangebied. In de bredere omgeving is een klein aantal vondsten gedaan (ARCHIS-waarnemingsnummers 4605, 4607, 4614 en 4667). Het betreft een koperen bijl uit het Laat Neolithicum waarvan de vindplaats onduidelijk is (de bijl is op twee verschillende coördinaten in ARCHIS opgenomen). Daarnaast gaat het om een ongedateerde vindplaats van vuurstenen artefacten op een dekzandrug in de Derkingsmaten ten westen van het plangebied. Tijdens een recentelijk uitgevoerd bureau- en inventariserend veldonderzoek, circa 400 m ten noorden van het plangebied, zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten gevonden (Scholte Lubberink, 2006).

Archeologische verwachting

De verwachtingskaart van de gemeente Enschede kent aan het plangebied een middelhoge archeologische verwachting toe (Boshoven e.a., 2005). De bodem is als gevolg van het ondiepe voorkomen van keileem en door het geringe reliëf zeer nat. Uit de wijde omgeving van het plangebied zijn geen archeologische vindplaatsen bekend. De kans op het aantreffen van archeologische resten in het plangebied wordt om deze redenen gering geacht. Derhalve wordt gesteld dat voor het plangebied een lage archeologische verwachting geldt voor vindplaatsen uit alle perioden.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

3 Veldonderzoek

3.1 Methoden

Tijdens het veldonderzoek zijn acht boringen verricht in een grid van 30x50 m in 3 noord-zuid georiënteerde raaien (figuur 1). De boringen in een raai versprongen ten opzichte van die in de naastgelegen raai, waardoor een systeem van gelijkbenige driehoeken ontstond. Op deze wijze is een goede indruk verkregen van de archeologische potentie van het plangebied.

Er is geboord tot maximaal 1 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 15 cm. Waar dit door de plaatselijke bodemopbouw niet mogelijk was, is geboord met een Edelmanboor van 7 cm. De boringen zijn lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Het opgeboorde materiaal is gezeefd met een zeef met een maaswijdte van 0,5 cm; het zeefresidu is met het blote oog geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

Overeenkomstig het bureauonderzoek is in het plangebied sprake van bodems die onder natte omstandigheden zijn gevormd. Ter plaatse van de boringen 2, 3 en 4 kan de bodem worden aangemerkt als een beek- of gooreerdgrond. Het lichtgeelgrijze moedermateriaal bevindt zich direct onder een 20-40 cm dikke bouwvoor en bestaat uit matig fijn dekzand of matig grove, zandige smeltwaterafzettingen. De grijze kleur en het sporadisch voorkomen van roestvlekken duidt op een (permanent) hoge grondwaterstand.

In de overige boringen is een veldpodzolgrond met een erg compacte en sterk roodbruin gekleurde B-horizont aangetroffen. Ter plaatse van de boringen 1 en 6 is deze laag dusdanig hard dat er moest worden overgegaan tot boren met een diameter van 7 cm. Deze compactheid en sterke verkleuring van de B-horizont kan worden verklaard als ijzeroervorming door ijzerinspoeling vanuit het grondwater (kwel).

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek geen archeologische indicatoren aangetroffen. Op basis van de geconstateerde bodemopbouw is de kans dat er toch archeologische resten aanwezig zijn verwaarloosbaar klein.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Tijdens het veldonderzoek zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van archeologische resten in het plangebied. Overeenkomstig het bureauonderzoek is er in het plangebied sprake van bodems die onder natte omstandigheden zijn gevormd. Op basis van de bodemopbouw is de kans dat er toch archeologische resten aanwezig zijn verwaarloosbaar klein.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten wordt ten aanzien van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Wel maken wij u er op attent dat bij iedere gravende activiteit het aantreffen van (niet voorspelbare) toevalsvondsten niet kan worden uitgesloten. Indien hiervan sprake mocht zijn, dient de overheid (RACM) hiervan op de hoogte te worden gesteld in het kader van de meldingsplicht (Monumentenwet 1988, artikel 47).

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek kan contact worden opgenomen met de provinciaal archeoloog (drs. S. Wentink).

Literatuur

- Boshoven, E.H., e.a.** 2005. Gemeente Enschede, Archeologische verwachtingskaart. *BAAC rapport 04.238*. BAAC, 's-Hertogenbosch.
- Brinkkemper, O., e.a. (redactie)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Kleinsman, W.B. & J.A.M. ten Cate** 1985. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 34-35 Enschede-Glanerbrug*, Stichting voor Bodem Kartering/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- NITG-TNO**, 2000. *Geologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 34 Oost/35*, Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO, Utrecht.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Robas Producties**, 1990. *Historische Atlas Overijssel. Chromotopografische Kaart des Rijks, schaal 1:25.000. Blad no. 419: Derkingsmaten 1904*. Robas Producties, Den IJp.
- Scholte Lubberink**, 2006. Plangebied de Boshof, gemeente Enschede; archeologisch vooronderzoek; een bureau en inventariserend veldonderzoek *RAAP-notitie 1591*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Stiboka**, 1979. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 34 Oost-35*. Stichting voor BodemKartering, Wageningen.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
-Mv	beneden maaiveld
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

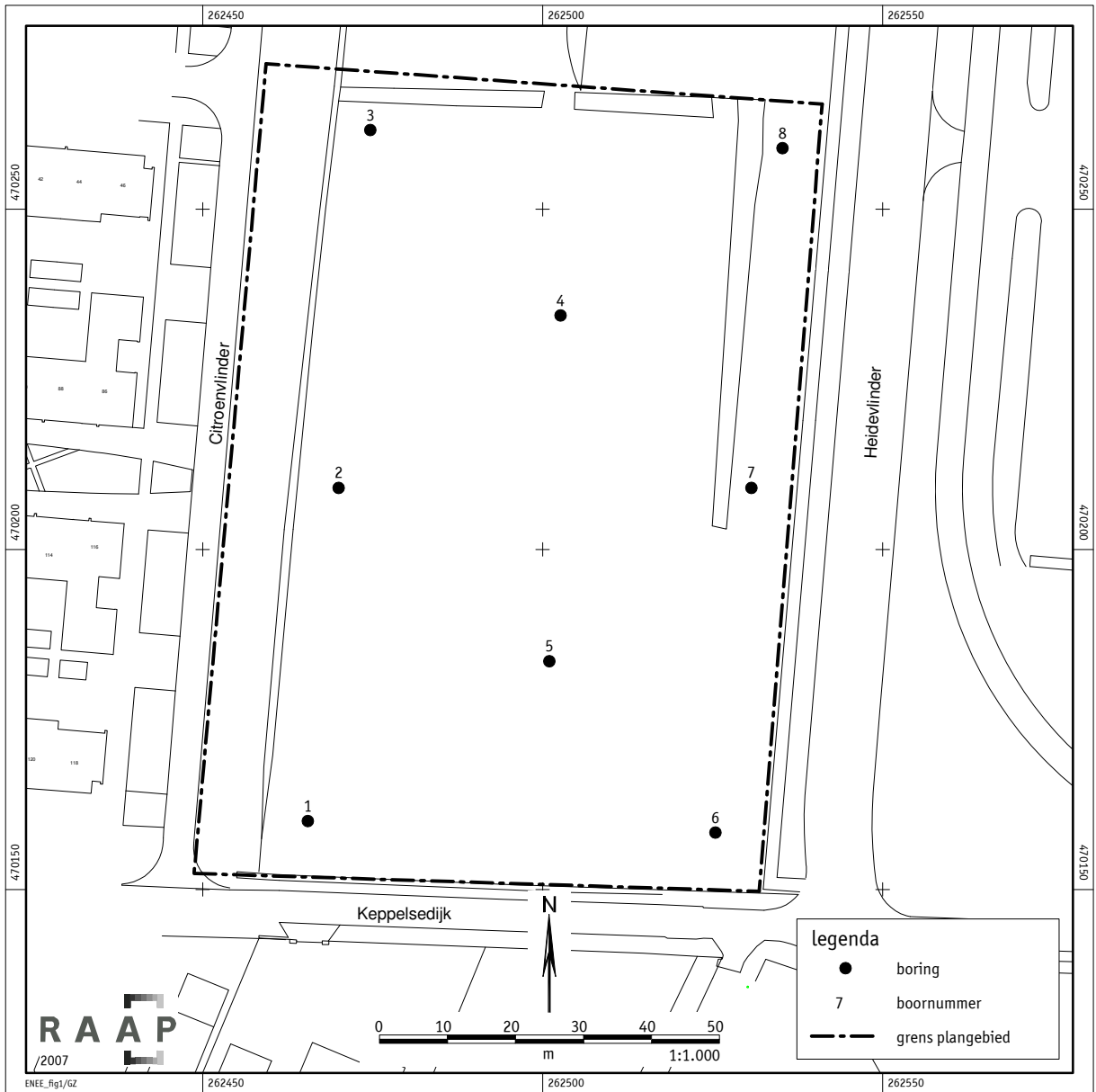
Verklarende woordenlijst

artefact	Alle door de mens gemaakte of gebruikte voorwerpen.
afzetting	Neerslag of bezinking van materiaal.
B-horizont	Inspoelingslaag van een podzolbodem (zie <i>podzol</i>).
dekzand	Fijnzandige afzettingen die onder voornamelijk door windwerking ontstaan zijn.
formatie	Een sedimentpakket dat qua herkomst en lithologische samenstelling een eenheid vormt.
grondmorene	Het door het landijs aangevoerde en na afsmelten achtergebleven mengsel van leem, zand en stenen. De afzetting wordt vaak aangeduid als keileem.
grondwatertrap	Traject tussen de gemiddeld hoogste en de gemiddeld laagste grondwaterstand.
keileem	Grondsoort bestaande uit een mengsel van leem, zand, grind en stenen (in het spraakgebruik gekoppeld aan het begrip <i>grondmorene</i>).
leem	Grondsoort die wordt gekenmerkt door een hoog siltgehalte (bodemdeeltjes tussen 0,002 en 0,05 mm).
lithologisch	Het sedimentaire gesteente (ook klei, zand, e.d.) betreffend (bijv. korrelgrootte).
podzol	Bodem met een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). Het proces van het uitloggen van de E-horizont en de vorming van een B-horizont door inspoeling van humus en ijzer wordt podzolering genoemd.
veldpodzol	Humuspodzolgronden met een humushoudende bovengrond dunner dan 30 cm. Dergelijke gronden worden hoofdzakelijk aangetroffen in jonge ontginningsgebieden.

Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Figuur 1. Boorpuntenkaart.